

تغییرات در گردشگری ترکیه: از اروپا به خاورمیانه

به قلم سونر چغابتای (/fa/experts/swnr-chghaptay-0/), اویا اکتاس (/fa/experts/awya-aktas-aktas/)

۳ اکتبر ۲۰۱۷

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/tourism-patterns-show-turkey-shifting-europe-middle-east
العربية (/ar/policy-analysis/anmat-alsyaht-fy-trkya-tntql-mn-awrwba-aly-alshrq-alawst/)

درباره نویسنده

سونر چغابتای (/fa/experts/swnr-chghaptay-0/)

سونر چغابتای هموند پژوهشی برنامه خانواده باير و مدير برنامه پژوهش مسائل ترکیه در انستیتو واشنگتن است

اویا اکتاس (/fa/experts/awya-aktas-aktas/)

تحليل کوتاه

در گذشته بسیاری از ترکها از طریق ارتباط با گردشگران اروپایی مستقیماً با ارزشهای اروپایی آشنا میشدند ولی در سالیان اخیر با افزایش تعداد گردشگران از کشورهای مسلمان و جمهوریهای سابق اتحاد شوروی این روند در حال تضعیف شدن است

گردشگری یکی از بخشهای عمده اقتصاد ترکیه به حساب می‌آید و درآمد سالانه آن را بالغ بر ۳۵ میلیارد دلار تخمین می‌زنند. بر اساس آمار نزدیک به ۳۷ میلیون گردشگر در سال ۲۰۱۴ از این کشور دیدار کرده‌اند. به این ترتیب ترکیه ششمین کشور پرگردشگر جهان به حساب می‌آید و در میان کشورهای اسلامی پذیرای بیشترین بازدیدکننده خارجی است. اروپاییان بویژه با شمار بسیار به این کشور سفر کرده‌اند طوری که بیش از نصف گردشگران خارجی در چند دهه گذشته اروپایی بوده‌اند. گردشگری پل فرهنگی مهمی ایجاد کرد که از طریق آن اروپاییان با ترکها آشنا شدند و ترکها نیز با ارزشهای اروپایی. این نکته برای کشوری که کم‌تر از ۱۵ درصد جمعیت آن صاحب گذرنامه هستند بسیار سودمند است.

با این حال گرایشهای اخیر نمایانگر سست شدن این پیوندهاست. در این اواخر با توجه به حملات تروریستی و مناقشات دیپلماتیک تغییراتی در صنعت گردشگری ترکیه به وجود آمده است و با وقوع کودتای نافرجام در جولای ۲۰۱۶ از جذابیت ترکیه در نزد گردشگران اروپایی کاسته شده است. سال گذشته از تعداد گردشگران کشورهایمان چون آلمان و بریتانیا که از مشتریان قدیمی بازار گردشگری ترکیه بوده‌اند کاسته شده و شمار کلی گردشگران به ۲۵ میلیون نفر تقلیل یافته است. اگر چه بنا به آمار سال ۲۰۱۷ صنعت گردشگری این کشور افت ناگهانی خود را پشت سر گذاشته و در حال بهبودی است. روند درازمدت بازار نشان‌دهنده تغییر جایگاه ترکیه از مقصد گردشگری اروپاییان به مقصد گردشگری اتباع خاورمیانه است و این روند می‌تواند تاثیرات عمیق فرهنگی و سیاسی بر جای گذارد.

تاریخچه رشد حضور گردشگران غربی در ترکیه

غریبان از قدیم الایام به ترکیه سفر می‌کردند و نماد برجسته آن قطارالسریع السیر شرقی [1] (#edn1) در سال ۱۸۸۳ بود که مسافران را

از پاریس به استانبول می‌آوردند. نخستین دفتر گردشگری جمهوری ترکیه در چارچوب وزارت اقتصاد در سال ۱۹۳۳ تأسیس یافت و بعداً وزارت گردشگری برای رسیدگی به شمار روزافزون گردشگران اروپایی به ترکیه در سال ۱۹۶۳ ایجاد شد.

رونق چشمگیر گردشگری در دهه هشتاد میلادی در زمان نخست‌وزیری تورگوت اوزال [2] (#_edn2) اتفاق افتاد که ترکیه سیاست بازکردن درهای اقتصاد به روی سرمایه‌گذاری خارجی را در پیش گرفت. گردشگری در سواحل ترکیه جهش یافت که با توجه به مساحت ۸۰۰ مایل خطوط ساحلی این کشور قابل انتظار بود. موجی از گردشگران بریتانیایی، هلندی، آلمانی و دیگر ملیت‌های شمال و غرب اروپا تعطیلات خود را در سواحل دریای اژه و مدیترانه می‌گذراندند. همین باعث شد که ترکیه در رده‌بندی جذب گردشگر از مقام ۵۲ در سال ۱۹۸۰ (با یک میلیون گردشگر خارجی در سال) به مرتبه ۱۹ در سال ۱۹۹۷ (با نزدیک به ۱۰ میلیون گردشگر) برسد.

روند صعودی گردشگری در ترکیه پس از روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه در سال ۲۰۰۲ نیز ادامه یافت. در آن سال‌ها ترکیه یکی از ده مقصد جذاب گردشگری در جهان بود و سالانه پذیرای بیش از یک میلیون گردشگر از هر یک از کشورهای آلمان، بریتانیا، روسیه و هلند بود. اکثر گردشگران از کشورهای عضو سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی (OECD) به‌خصوص از اروپا بودند. سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی در سال ۱۹۶۱ با عضویت ۱۷ کشور اروپایی، کانادا، ایالات متحده و ترکیه پایه‌گذاری شد و بعداً با پیوستن کشورهای غیر اروپایی چون ژاپن، مکزیک و شیلی به ۳۴ عضو توسعه یافت. بر اساس اطلاعات موسسه آمار ترکیه (TUİK) دو سوم گردشگران خارجی در ترکیه در سال ۲۰۰۲ از کشورهای عضو این سازمان می‌آمدند. در مقابل، اتباع کشورهای مستقل مشترک‌المنافع (CIS) سازمانی متشکل از جمهوری‌های سابق اتحاد شوروی تنها ۱۲٪ درصد گردشگران خارجی را تشکیل می‌دادند. به رغم نزدیکی به ترکیه فقط ۴٪ درصد گردشگران از اهالی خاورمیانه بودند.

جابه‌جایی در بازار گردشگری

در طی دهه بعد، توازن یادشده به تدریج به هم خورد. در سال ۲۰۱۰، گرجستان جای هلند را به عنوان پنجمین کشور در بازار گردشگری ترکیه گرفت و پنج کشور صدر لیست گردشگری خارجی ترکیه به طور مساوی همه از اعضای سازمان همکاری‌های اقتصادی و جمهوری‌های شوروی سابق بودند. در سال ۲۰۱۴، برای نخستین بار سهم سازمان همکاری‌های اقتصادی در بازار گردشگری ترکیه به زیر ۵۰ درصد سقوط کرد و تسلط طولانی مدت خود را از دست داد. اما برعکس سهم کشورهای مستقل مشترک‌المنافع به حدود ۲۵ درصد رسید. با این که بازار گردشگری ترکیه تا سال ۲۰۱۵ کماکان در حال رشد بود، سهم سازمان همکاری‌های اقتصادی از سال ۲۰۰۲ به بعد کم‌ترین درصد رشد (۲۰۰ درصد) را داشت در حالی که سهم کشورهای مستقل مشترک‌المنافع از این رشد بسیار چشمگیر (۳۹۰ درصد) بود.

از همه مهم‌تر افزایش چشمگیر شمار گردشگران خاورمیانه‌ای در بازار ترکیه است که سهم آن‌ها بین سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۵ تا ۵۷۰ درصد افزایش یافت و در سال پایانی این دوره به ۹۰۸۸ درصد کل گردشگران خارجی در ترکیه رسید. در حالی که حکومت‌های قبلی توجهی به جلب گردشگران کشورهای مسلمان نداشتند، حکومت حزب عدالت و توسعه برنامه‌های گسترده‌ای برای جذب گردشگران خاورمیانه‌ای به راه انداخت که منجر به افزایش سهم این منطقه در بازار گردشگری ترکیه شده است.

کاهش گردشگران غربی در ۲۰۱۶

سال گذشته صنعت گردشگری ترکیه آسیب شدیدی دید. پس از یک دهه تجربه رشد میانگین ۱۰ درصد در سال، شمار بازدیدکنندگان خارجی از ترکیه سال ۲۰۱۶ حدود ۳۰ درصد کاهش یافت. عوامل متعددی در کم شدن گردشگران خارجی در ترکیه نقش داشت: نگرانی از بابت حملات تروریستی به دست حزب کارگران کردستان (پ.ک.ک) و داعش که در برخی موارد -مثلاً استانبول در ژانویه ۲۰۱۶ میلادی- به طور حساب شده گردشگران را هدف گرفتند. تحریم صنعت گردشگری ترکیه از سوی روسیه پس از سقوط هواپیمای نظامی روسیه به وسیله آنکارا در نوامبر ۲۰۱۵ و بحران کودتا در جولای ۲۰۱۶.

با این حال از ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۶ شمار گردشگران ورودی از ۱۵ کشور معین افزایش یافت و شمار گردشگران نصفی از این کشورها -گرجستان، اوکراین، افغانستان، بحرین، فلسطین، اسرائیل، عربستان سعودی و اردن- دست کم ۱۵ درصد رشد داشت. به بیان دیگر، نگرانی‌های دیپلماتیک و امنیتی که شمار گردشگران ورودی از بسیاری کشورها را کاهش داد مانع از آمدن گردشگران از خاورمیانه و جمهوری‌های سابق شوروی به ترکیه نشد. حتی تعداد گردشگران روسی نیز پس از گرمی مجدد روابط آنکارا و مسکو -بعد از سردی آن در پی حادثه- سقوط هواپیما- افزایش یافت.

سست شدن پیوندهای فرهنگی اروپا و ترکیه

امسال وضعیت کلی گردشگری در ترکیه بهبود یافته اما روند عمومی آن تداوم یافته است. تنش میان آنکارا و دولت‌های اروپایی در کنار بحران سیاسی عمیق موجود در ترکیه و گسترش دامنه بی‌ثباتی از شمار گردشگران اروپایی مشتاق دیدار از ترکیه دست کم در کوتاه‌مدت خواهد کاست.

این روند علاوه بر ابعاد اقتصادی دارای پیامدهای مهم اجتماعی نیز هست. این روزها در گشت‌وگذار شبانه در خیابان استقلال^[3] یکی از نمادهای قدیمی هویت جهانشهری استانبول به ندرت زبانی جز عربی و ترکی می‌توان شنید. معمولاً در سال‌های گذشته در این خیابان زبان‌های مختلف اروپایی ترکی و انگلیسی به گوش می‌رسید. همین‌طور تابلوهای بسیاری از مغازه‌ها به زبان عربی است و میخانه‌ها نگارخانه‌ها و مکان‌های فرهنگی که روزگاری محل اختلاط اروپاییان گردشگر و ترک‌ها بود جای خود را به مکان‌های جذاب خرید و فروش برای خاورمیانه‌ای‌ها (مانند مغازه‌های فروش لباس‌های عربی و قلیان‌سرا) داده است.

تأثیرات نسلی این دگردیسی از آن رو قدرتمند خواهد بود که تنها نزدیک به ۱۱ درصد ترک‌ها به خارج سفر می‌کنند. حتی در همان اوج خود در سال ۲۰۱۵ تعداد گردشگرانی که از ترکیه به خارج سفر کردند کم‌تر از ۹ میلیون نفر بود. جمعیت این کشور تقریباً ۸۰ میلیون نفر است. تجربه دست اول بسیاری از ترک‌ها از جهان بیرون از ارتباط با گردشگران خارجی به دست می‌آید. در دهه‌های گذشته آن‌ها از این طریق با فرهنگ‌ها و ارزش‌های اروپایی آشنا می‌شدند اما حالا سروکارشان بیشتر با گردشگران خاورمیانه‌ای و اتباع جمهوری‌های اتحاد شوروی سابق است.

سونر چغاپتای پژوهشگر و مدیر برنامه تحقیقات ترکیه در موسسه واشنگتن و مولف کتاب «سلطان جدید: اردوغان و بحران ترکیه مدرن» است. او با اکتاس دستیار تحقیق در این موسسه است. اکین یوسل دانشجوی دوره کارشناسی علوم سیاسی و اقتصاد در دانشگاه ویرجینیا و کارآموز در موسسه واشنگتن است.

[1] [Orient Express](#) (#) **ednref1**

[2] [Turgut Ozal](#) (#) **ednref2**

[3] [Istiklal Street](#) (#) **ednref3**

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

Bennett's Bahrain Visit Further Invigorates Israel-Gulf Diplomacy

فوریة ۲۰۲۲ ۱۴

Simon Henderson

[\(/policy-analysis/bennetts-bahrain-visit-further-invigorates-israel-gulf-diplomacy\)](#)

BRIEF ANALYSIS

Libya's Renewed Legitimacy Crisis

موریه ۲۰۲۲ ۱۴

Ben Fishman

[\(/policy-analysis/libyas-renewed-legitimacy-crisis\)](#)

BRIEF ANALYSIS

The UAE Formally Ceases to be a Tax-Free Haven

موریه ۲۰۲۲ ۱۴

Sana Quadri ,

Hamdullah Baycar

[\(/policy-analysis/uae-formally-ceases-be-tax-free-haven\)](#)

TOPICS

[\(fa/policy-analysis/dmkrazy-w-aslah/\)](#) دمکراسی و اصلاح

[\(fa/policy-analysis/rb-w-aslam-syasy/\)](#) عرب و اسلام سیاسی

[\(fa/policy-analysis/anrzh-y-w-aqtsad/\)](#) انرژی و اقتصاد

REGIONS & COUNTRIES

[\(fa/policy-analysis/trkyh/\)](#) ترکیه